

Kommentarer til høringsinnspill Frier transformatorstasjon med 132 kV luftledning Herum-Frier

Avsender	Høringsinnspill	Ledes svar
<p>Merk: Lede har utarbeidet detaljplan for prosjektet som vil bli oversendt ved eventuelt positivt konsesjonsvedtak. Enkelte svar henviser derfor til detaljplan med referanser, slik at man lette kan sammenligne høringsinnspillene med senere innsendt detaljplan.</p>		
<p>Bamble kommune</p> <p>Finn Roar Bruun</p> <p>11.12.2025</p>	<p>Bamble kommune vil på generelt grunnlag henstille til at det tas hensyn til naturmangfold i behandlingen og utbyggingen av dette tiltaket.</p> <p>Spesielt vil vi framheve hensyn til lokalmiljø og næringsliv under anleggsfasen. Samtidig er tiltaket ønskelig fra kommunens side for å sikre aktivitet på næringsarealene på Frier vest.</p> <p>Bamble kommune har ut over dette, ingen vesentlige merknader til høringen.</p>	<p>Lede har utarbeidet detaljplan for transformatorstasjon og ledning. I detaljplan er det stilt krav til gjennomføring av anleggsarbeid og hensyn til blant annet naturmangfold og lokalmiljø.</p>
<p>Telemark fylkeskommune</p> <p>Jonatan Lindaas</p> <p>05.01.2026</p>	<p>Regionale planer</p> <p>Telemarksplanen - regional planstrategi (vedtatt 11.12.2024)</p> <p>Telemarksplanen viser hvilke regionale utviklingstrekk som er spesielt viktig i perioden 2024-2028, for så å trekke frem langsiktige mål for regional utvikling og konkretisere hva som skal gis særlig prioritet i perioden for å møte sentrale utfordringer.</p> <p>Blant de ni utviklingstrekkene som Telemarksplanen presenterer som spesielt viktige for utviklingen av telemarkssamfunnet i perioden, vil vi i denne saken vise til følgende trekk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • En solid industrisektor og et næringsliv i omstilling • Vedvarende høye klimagassutslipp og sårbarhet for klimaendringer • Økt etterspørsel etter areal, fornybar kraft og kompetanse for å få til grønn omstilling <p>Med bakgrunn i utviklingstrekkene er disse tre <u>satsingsområdene</u> og med tilhørende <u>hovedmål</u> prioritert i Telemarksplanen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inkluderende Telemark • Skapende Telemark • Naturreike Telemark 	<p>Lede tar Telemark fylkeskommunes innspill vedrørende Regionale planer og Klima, energi og næring til orientering.</p> <p>Lede har utarbeidet detaljplan for transformatorstasjon og ledning. I detaljplan er det stilt krav til gjennomføring av anleggsarbeid og hensyn til kulturminner. I detaljplankartet er registrerte kulturminner avmerket og korridorer rundt terrengtraseer er lagt utenom kulturminnene.</p>

	<p>Nye nettanlegg vil bidra til å utvikle Telemark, slik den regionale planstrategien har vektlagt.</p> <p><i>Klima, energi og næring</i></p> <p>Planprogram for klima, energi og grønn omstilling viser til at energibruk er den viktigste driveren til direkte klimagassutslipp i Telemark. Tilgang på nettkapasitet fremmer bruk av elektrisitet og muliggjør ytterligere reduksjon av klimagassutslipp. Nett er viktig infrastruktur for næringslivet og for en grønn omstilling av dagens og fremtidig næringsliv. Dette prosjektet vil bidra til å føre frem nettkapasitet til fremtidig industri- og næringsområde.</p> <p>Planprogram for regional plan for klima, energi og grønn omstilling legger til grunn at næringsutvikling bør konsentreres rundt eksisterende næringsareal, og at videre utvikling bør skje rundt konkurransefortrinn. Tilgang på infrastruktur i form av nettkapasitet og direkte tilgang til sjø og nærhet til viktige veier vurderes som slike konkurransefortrinn.</p> <p><i>Hensynet til kulturminner</i></p> <p>Telemark fylkeskommune har i forbindelse med dette prosjektet tidligere foretatt arkeologiske registreringer i store deler av tiltaksområdene. Det er ikke påvist automatisk fredede kulturminner som er i konflikt med tiltak som søknaden beskriver.</p> <p>Det aktuelle området har imidlertid en rik kulturhistorie med tydelige spor etter tidligere bergverksdrift, som skjerp, gruveåpninger, sjakter, slagghauger, tipper og andre tekniske kulturminner. Kulturminnene kan ha en høy opplevelsesverdi, både landskapsmessig og som del av et større kulturhistorisk miljø. Gruveminner er dessuten sårbare for både direkte inngrep og indirekte påvirkning, for eksempel terrengendringer, masseforflytning, anleggsvirksomhet og økt ferdsel. Mange av gruveminnene er ikke registrert og er derfor ikke tilgjengelige i Askeladden, men har likevel betydelig kulturhistorisk og forskningsmessig verdi. Disse kulturminnene har ikke en formell vernestatus, men er en viktige kilder til forståelsen av lokal og regional industrihistorie. Vi ber derfor om at det utvises aktsomhet ved gjennomføring av tiltak slik at kulturminner som vitner om bergverksdrift i området ivaretas best mulig.</p> <p>Vi vil til slutt gjøre oppmerksom på meldeplikten etter kulturminneloven § 8 andre ledd. Meldeplikten oppstår hvis det oppdages automatisk fredede kulturminner som ikke var kjent på forhånd. Bestemmelsen legger et klart ansvar på tiltakshaver om å følge stanse- og meldeplikten. Tiltakshaver skal forsikre seg om at de som utfører arbeidet på stedet er kjent med stanse- og</p>	
--	--	--

22.01.2026

	<p>meldeplikten, men det er tiltakshaver selv som står ansvarlig for at fredete kulturminner ikke skades. Telemark fylkeskommune er rette adressat for en eventuell melding. Vi anbefaler at meldeplikten innarbeides i detaljplan for miljø og landskap og at følgende tekst brukes:</p> <p><i>Om det viser seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på et automatisk fredet kulturminne, skal Telemark fylkeskommune kontaktes og arbeidet stanses i den utstrekning det kan berøre kulturminnet. Fylkeskommunen avgjør snarest mulig – og senest innen 3 uker – om arbeidet kan fortsette og vilkårene for det. Fristen kan forlenges når særlige grunner tilsier det (jf. kulturminneloven § 8 andre ledd).</i></p> <p>Eventuelle spørsmål om kulturminner kan rettes til arkeolog Line Grindkåsa på line.grindkasa@telemarkfylke.no eller 409 12 386.</p> <p>Avslutningsvis</p> <p>Telemark fylkeskommune har ut ifra regionale og nasjonale interesser, ingen ytterligere kommentarer.</p>	
<p>Statnett</p> <p>Björg Borgstrand</p> <p>05.01.2026</p>	<p>Statnetts merknad til konsesjonssøknad</p> <p>Anleggenes funksjonsegenskaper er gjenstand for offentlig rettslig vedtak av systemansvarlig iht. forskrift om systemansvaret §14. Anleggene tillates ikke idriftsatt uten slikt vedtak, ref. veiledning gitt på våre nettsider.</p> <p>Konsesjonær har ansvaret for å avklare anleggenes funksjonalitetsegenskaper før anleggene settes i bestilling, det vil si i god tid før planlagt idriftssettelse.</p> <p>Vi gjør oppmerksom på at også kondensatorbatteriet er søknadspiktig.</p> <p>Nærføring, kryssing og anleggsarbeid nært høyspentanlegg skal avklares med ledningseier</p> <p>Kryssninger av Statnetts ledningsanlegg skal avklares gjennom egen avtale, og vi ber om å bli kontaktet vedrørende dette. Statnett har krav til utførelse (master, kabling mv) avhengig av spenningsnivå.</p> <p>Kontaktperson er Kåre Eidem med epostadresse kare.Eidem@statnett.no og telefon 23 90 34 35.</p> <p>Statnett har krav om at nye ledninger som skal føres i parallell med Statnetts anlegg skal ha en avstand på 20 meter mellom ytterfasene til ledningsanleggene.</p>	<p>Lede tar Statnetts høringsinnspill til etterretning.</p> <p>Nærføring, kryssing og anleggsarbeid nært høyspentanlegg eid av Statnett er ikke aktuelt i dette prosjektet.</p>

22.01.2026

	<p>Det er en varslingsplikt for slikt arbeid dersom det skal foregå nærmere enn 30 meter målt horisontalt fra nærmeste strømførende line. Statnett skal da kontaktes seinest 6 uker før planlagt oppstart av arbeidet, slik at befarings kan gjennomføres og avtale om aktuelle sikkerhetstiltak kan inngås. Se ellers veiledning på Statnetts nettside.</p> <p>Er det spørsmål knyttet til Statnetts høringsuttalelse eller andre forhold det ønskes informasjon om kan saksbehandler Bjørg Bogstrand kontaktes.</p>	
<p>Statsforvalteren</p> <p>Lene Ottersen (e.f.) fungerende plansjef</p> <p>Andreas Riis Fossnes seniorrådgiver</p> <p>16.01.2026</p>	<p><i>Rollen til Statsforvalterens fagavdelinger</i></p> <p>Statsforvalteren skal med hjemmel i energiloven § 2-2 få uttale seg til konsesjonssaker. Fagavdelingene skal se til at planer ikke er i strid med nasjonale og viktige regionale interesser innen miljøvern, klima, landbruk, samfunnsikkerhet, folkehelse, barn og unges interesser og gravplasser.</p> <p><i>Fagavdelingenes vurderinger</i></p> <p><u>Naturmangfold</u> <i>Naturtyper og arter</i> Konsekvensutredningen viser at alternativ 1 vil ha stor negativ påvirkning på naturmangfoldet. Områdene er kartlagt etter NiN-metodikken, og det finnes flere naturtyper og arter av nasjonal verdi langs traséene slik at omsøkte tiltak vil komme i direkte konflikt med disse forekomstene. Det kommer frem i konsekvensutredningen at de registrerte naturtypene allerede er påvirket av allerede konsesjonsgitt alternativ 0, og vi ber om at det stilles konsesjonsvilkår for å unngå ytterligere påvirkning der det lar seg gjøre.</p> <p>Det planlegges et ryddebelte på opptil 60 meter, og vi understreker at unntak fra full rydding bør vurderes i detaljprosjekteringen for å redusere inngrep i verdifulle naturmiljøer, og master bør ikke plasseres der slike forekomster er registrert. Naturverdier som for eksempel ligger i områder der terrengforhold som skrånninger og dalsøkk gjør det mulig uten å kompromittere sikkerhetssonene, bør bevares. Dette må sikres gjennom konsesjonsvilkår som også omfatter fremtidige kontrakter for drift og skjøtsel.</p> <p><i>Fugleliv</i> Tiltaksområdet og influensområdet berører leveområder for rovfugl og storfugl. Det er observert flere forekomster av rovfuglarter i influensområdet, og vi mener at tiltak for å redusere kollisjonsrisiko er nødvendige. Vi fraråder etablering av nye lange luftledninger i slike områder uten at det monteres fugleavvisere, og anbefaler at traséen følger eksisterende infrastruktur der det er mulig.</p>	<p><u>Naturmangfold</u> <i>Naturtyper og arter</i> I detaljplanens kapittel 6.3.3 er det stilt krav om spesifikke tiltak for å minimere påvirkning på naturtyper og arter.</p> <p>I detaljplankart er det markert områder der terrengforhold gjør at skogen ikke trenger å hogges. Mastene er noen steder plassert innenfor områder som er markert som naturtyper. Det er av tekniske grunner ikke til å unngå. I detaljplanens kapittel 6.3.3 er det stilt spesifikke krav til hvordan naturtyper og arter skal ivaretas. Der terrengtraseer går gjennom naturtyper er det ikke lagt en korridor rundt traseen, det innebærer at det kun vil kjøres i eksisterende kjørespor.</p> <p><i>Fugleliv</i> Det er gjennomført befarings av Norconsult knyttet til fugl i mai 2025. Dette er nærmere omtalt i detaljplanens kapittel 4.1.1. I dette kapittelet er også merking av kraftledninger, i enkelte områder, med "grisehaler" beskrevet. Detaljplanens kapittel 6.3.3 beskriver tiltak for å unngå forstyrrelse av fugl, deriblant flyforbudssone i spilleperioden til storfugl, begrensning av</p>

	<p>Vi støtter anbefalingen om supplerende kartlegging av rovfugl og ugler før anleggsstart, og mener det bør settes konsesjonsvilkår om montering av fugleavvisere der linjene krysser leiklokaliteter for storfugl eller går mellom høydedrag og vassdrag. Vi ser positivt på at en eksisterende ledning fjernes, og anbefaler at områdene tilrettelegges for naturlig revevegetering.</p> <p>Støy og forstyrrelser i anleggsfasen kan påvirke hekkende fugl, og vi ber om at dette vurderes nærmere i konsesjonssøknaden. Det bør settes konsesjonsvilkår om at støyende anleggsarbeid ikke skal foregå i hekketiden.</p> <p><u>Støy</u> Vi forutsetter at Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2021) legges til grunn for arbeidet og at hensynet til støy blir tilfredsstillende utredet og ivaretatt i henhold til retningslinjen. Dette gjelder både ved planlegging av ny støyfølsom bebyggelse, og ved tilrettelegging for ny støyende virksomhet. Støy i anleggsfasen må også ivaretas.</p> <p><u>Vassdrag og vannmiljø</u> Tiltaksområdet berører enkelte vassdrag og vannforekomster. Vi minner om vannforskriften §§ 4, 5 og 12, samt målene i den regionale vannforvaltningsplanen. Vannforekomster skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på minst god økologisk og god kjemisk tilstand.</p> <p>Det må unngås at tiltakene har negativ påvirkning på vannforekomstene, for eksempel gjennom avrenning, forurensning eller fysisk påvirkning. Anleggsarbeid, både ved etablering av nye tiltak og sanering av eksisterende ledningstraseer og transformatorstasjoner, kan medføre utfordringer som avrenning av forurenset overflatevann, partikkelutslipp og akutte utslipp ved uhell. Økt avrenning som følge av fjerning av vegetasjon er også et relevant tema, og det må gjøres vurderinger knyttet til dette.</p> <p>Vi registrerer at det skal gjennomføres rutinemessige prøvetakinger av bekken østover fra Heitjenn. Vi støtter dette og mener det bør stilles som konsesjonsvilkår.</p> <p>Vi minner om plikten til å bevare kantvegetasjon langs vassdrag, jf. vannressursloven § 11 og punkt 3.14 i revidert rundskriv T-2/16. Vi viser også til Miljødirektoratets veileder Vannmiljø i arealplanlegging. Videre merker vi oss at inngrep i bekker og myrområder skal begrenses i detaljprosjekteringen av transformatorstasjonen, og minner om at slike inngrep krever særskilt tillatelse etter vannressursloven og forskrift om fysiske tiltak i vassdrag.</p>	<p>skogrydding, i enkelte områder, i perioden 1. mars til 20. Juni og merking av kraftledning med "grisehaler".</p> <p><u>Støy</u> Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2021) legges til grunn.</p> <p><u>Vassdrag og vannmiljø</u> Forhold knyttet til Vannressursloven og vannforskriften er omtalt i detaljplanens kapittel 4.2.5. Avbøtende tiltak og restriksjoner ved anleggsarbeid ved for myr, vann og vassdrag beskrives i kapittel 6.2.3 og 6.3.3.</p> <p>Håndtering av overflatevann og avrenning er omtalt i detaljplanens kapittel 6.2.1 og 6.3.1. Her beskrives at overflatevann vil bli avledet via drenggrøfter med sandfang og drengør ved stasjonsområdet. Det er stilt krav om at vann ikke skal danne nye vannveier, og at det ikke skal skje avrenning til vassdragene med utilsiktede, negative konsekvenser for miljøet som resultat. I kapittel 6.2.3 og 6.3.3 er det stilt krav om at det må lages avskjæringsgøfter for overvann i terrenget, slik at vann fra anleggsområdet ledes til terreng og ikke direkte til vassdrag.</p> <p>Rutinemessige prøvetakinger av bekken østover fra Heitjenn vil bli beskrevet i detaljplan.</p> <p>Den nye 132 kV ledningen krysser vassdrag med årssikker vannføring. Her går ledningen så høyt over terrenget at skogen ikke vil hogges og vassdrag med kantvegetasjon blir dermed ikke berørt. Ledning vil ikke gi fysiske inngrep i selve vannstrengen.</p>
--	--	--

22.01.2026

	<p><u>Landskap</u> Tiltaket vil påvirke landskapsbildet i området gjennom etablering av master og ledninger. I konsekvensutredningen for temaet landskap fremheves behovet for en bevisst behandling av vegetasjonen langs ledningen, blant annet gjennom skjøtselsplaner for rydding og avtaler med skogeiere. Vi mener dette er et viktig skadebegrensende tiltak, og at det bør stilles konsesjonsvilkår som sikrer at hensynet til landskapet ivaretas i slike kontrakter.</p> <p><u>Friluftsliv</u> Store deler av tiltaksområdet og influensområdet ligger i områder som er kartlagt som svært viktige friluftsområder. Konsekvensutredningen viser at tiltaket vil begrense tilgangen til disse områdene noe i anleggsfasen.</p> <p>Vi minner om at allmennhetens tilgang til viktige friluftsområder må sikres, inkludert områder langs sjø og vassdrag, stier og løyper. Ferdselsårer med nasjonal eller vesentlig regional betydning for friluftsliv må ivaretas, jf. punkt 3.12 i revidert rundskriv T-2/16.</p>	<p>Det vil sendes søknad til fylkeskommunen om tillatelse til fysiske tiltak i vassdrag og dispensasjon fra kravet om å opprettholde kantvegetasjonen i forbindelse med bekkeomlegging ved Frier transformatorstasjon. Søknaden sendes i løpet av 2026.</p> <p><u>Landskap</u> I detaljplanens kapittel 6.2.2, 6.3.1 og 6.3.2 er det stilt krav om terrengbehandling. Vegetasjon, jord og naturstein skal behandles på en slik måte at det ligger til rette for en god istandsetting. Dette gjelder enten det er på riggplass, mastepunkt, rundt stasjonsområde eller langs adkomststruter. Terrenginngrep istandsettes på tilfredsstillende måte iht. til detaljplan og NVEs veileder i terrengbehandling ved bygging av vassdrags- og energianlegg.</p> <p><u>Friluftsliv</u> I anleggsfasen vil det stilles krav til entreprenør om å sikre stier og løyper slik at de fortsatt kan brukes til friluftsliv. Ved behov må stier og løyper midlertidig legges om og det må sette opp skilt.</p>
<p>Erik Klepp (grunneier) 05.01.2026</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valg av trasé – mangelfull vektlegging av hensynet til berørte mennesker 2. Saksbehandlingsfeil – uriktig faktisk grunnlag for trasé 2.1 Ved vurderingen av trasé 2.1 har NVE lagt til grunn at traséen går over dyrka mark. Dette er faktisk uriktig. Arealet det er tale om er ikke dyrka mark. 3. Konsesjon for enkel linje – avvik mellom formell løsning og faktisk belastning 	<p>Punkt 1 og punkt 2: Lede forholder seg til trase i allerede godkjent konsesjon. Øvrig innspill i punkt 1 og punkt 2 vurderes å være rettet mot NVE og ikke Lede.</p> <p>Punkt 3: Det er forståelig at grunneiere knytter forventninger til erstatning der et eksisterende anlegg innebærer nye eller utvidede inngrep i bruken av eiendommen. I denne konsesjonssaken vil erstatning derfor være aktuelt i den utstrekning tiltaket medfører nye eller økte ulemper sammenlignet med den rettighetsbelastningen som allerede følger av tidligere konsesjonsvedtak og etablert trasé.</p> <p>For det aktuelle tiltaket innebærer dette primært en utvidelse av rydbebeltet, og dermed en ytterligere klausulering av areal utover eksisterende rettighetsbelte. Det er disse tilleggsmessige rådighetsinnskrenkningene som danner grunnlag for erstatningsvurderingen.</p> <p>Det er videre anført at anleggets antatte forlengede levetid bør gi grunnlag for særskilt mererstatning. Etter gjeldende erstatningsrettslige prinsipper</p>

22.01.2026

	<p>6. Frivillig avtale versus ekspropriasjon – ansvar for reell forhandlingsvilje</p>	<p>grunneier fikk fullt økonomisk oppgjør basert på forholdene på taksttidspunktet, uavhengig av når faktisk avvirkning av skogen senere ville finne sted.</p> <p>Engangserstatningen ga grunneier anledning til å disponere og eventuelt investere erstatningsbeløpet fra utbetalingstidspunktet. Eventuell avkastning på disse midlene kommer i tillegg til det opprinnelige oppgjøret og er en integrert del av den økonomiske balansen som ligger til grunn for kapitaliseringsprinsippet.</p> <p>At Lede ikke har avvirket tømmeret etter klausulering, gir derfor ikke grunnlag for ytterligere erstatning. Skogen var økonomisk oppgjort gjennom avtalen, og videre tilvekst og verdiutvikling innenfor klausulert areal inngår i den erstatningen som allerede er utbetalt.</p> <p>Det foreligger verken rettslig eller økonomisk grunnlag for etterbetaling knyttet til dette erstatningsoppgjøret, og uttalelsen gir ikke grunnlag for å fravike dette. Risikoen knyttet til prisutvikling og tidspunkt for eventuell avvirkning etter avtaleinngåelse ligger derfor hos nettselskapet.</p> <p>Utviklingen i tømmerprisene i perioden etter takseringen har hatt større betydning for den samlede økonomiske verdien av skogen enn den løpende tilveksten innenfor klausulert areal. Dette understreker at det forhold grunneier påberoper seg, ikke representerer et udekket økonomisk tap.</p> <p>Ved en eventuell utvidelse av ryddebelte vil erstatning bli fastsatt etter de samme prinsippene som ved tidligere avtale. Erstatningsgrunnlaget vil da kunne reflektere dagens prisnivå, slik at grunneier får fullt økonomisk oppgjør for den nye rådighetsinnskrenkningen.</p> <p>Punkt. 6: Lede viser til kapittel 7 i konsesjonssøknaden. Lede vil etterstrebe og komme til minnelige avtaler med alle berørte grunneiere.</p>
--	---	--